

יוצא לאור על ידי קרן "האר עיננו" לעידוד לימוד ספרי רביה"ק שני"י ארגון 'נעשה ונשמע'

גליון מס' 176
פרשת נח
ה'תשע"ז

תורה רפב - גליון א

עמודי אור

עלון שבועי ללומדי התורה הזמנית בליקוטי מוהר"ן

דרך קצרה ביאור תמציתי על המאמר

בסיום הספר הראשון של ליקוטי מוהר"ן, נמצא התורה שהוא אחד היסודות של רבינו"ל, והוא ההתחלה והיסוד של כל מי שהולך בדרכיו, וכמו שהזהיר רבינו בעצמו מאד לילך עם התורה הזאת, כי הוא יסוד כל האדם. ועל כן ננסה להתבונן בדברי התורה, לראות כיצד נזכה ללכת עם זה באמת, באופן הראוי והמועיל, ולזכות עי"ז לחיים טובים ומתוקנים.

חלק א'

בעולם הם בסדר גמור, וכל מה שהם עושים זה טוב. כי חס ושלוש מלומר כך, שהרי יש לנו תורה, ששם מבואר היטב מה הוא טוב ומה הוא רע, ואם בא מאן-דהו ואומר על רע שהוא טוב, ועל עניין שאינו בסדר שהוא כן בסדר - הוא עוקר את התורה, והוא רשע גדול יותר מאותו אדם שעבר העבירה, כי הלא רק עבר עבירה אחת, ואילו הוא עוקר את התורה בעצמה.

אלא בוודאי צריך לידע, שמי שהוא רשע - הוא רשע! וכל דבר לא טוב שאדם עושה - זה לא טוב, וזה לא בסדר, ואין שום דרך בעולם ואין שום היתר בעולם לומר אחרת מזה. ולזה כיוונו מפרשי המשנה שאסור לדון את המעשה הרע שעשה ברשע - לכף זכות, ואלו הם גם דברי רבינו בספר המידות, שמי שדן את מעשה הרשע לטוב, הוא בעצמו נעשה רשע. וזה נקרא 'לדון', שהוא הכרת הרע והכנעתו.

לכף זכות'

אלא שלאחר שדן אותו, כעת צריך לדון אותו 'לכף זכות'. ועניין זה יתבאר בפרק הבא.

לדון את הרשע

א] רבינו פותח התורה שצריך לדון כל אדם לכף זכות, "ואפילו מי שהוא רשע גמור". וכאן יש עניין הטעון ביאור: א. הרי במשנה מבואר "והוי דן את כל האדם לכף זכות", ופירשו כל המפרשים (רש"י, רמב"ם, רבינו יונה) שהכוונה היא רק לאדם צדיק או בינוני, אבל לא רשע. ב. בספר המידות (הרחקת רשעים ו) מבואר "מי שמלמד זכות על רשע, גם הוא נקרא רשע". א"כ נמצא שאין לדון רשע לכף זכות.

ב] אמנם הנה ידוע הכלל מדברי הבעש"ט הק, שכל דבר שרוצים לתקן ולהמתיק, צריך לזה ג' שלבים: 'הכנעה', 'הבדלה', ו'המתקה'. תחילה יש להכניע את הרע ולדחותו לגמרי. אח"כ יש למצוא בו הטוב, ולהבדיל הרע מהטוב, ואח"כ אפשר להמתיק הדבר ולהפכו כולו לטוב.

לדון'

ג] ועל פי זה יבואר העניין היטב. כי בוודאי כאשר רבינו מזהיר לדון הכל לכף זכות, אין הכוונה בשום פנים ואופן לומר שכל האנשים

חברותא

שהסיבה שכל כך קשה לך היא בגלל שיש לך כמה קושיות שמונעות אותך לקיים את העצה.

הקדמה

חברותא יקר!

וכבר אציג לך כמה שאלות שאולי מפריעות לך לקיים את העצה הזו של החיפוש אחר נקודות טובות:

- א. מהו הענין למצוא טוב בעצמו, וכי מה עם מידת הגאווה? ב. למה יש לחפש דווקא טוב, ולא די בזה שישמח את עצמו שה' נמצא עמו מחמת קדושת נשמתו שבא מזרע ישראל. ג. למה באמת לא כדאי שידע שהוא רע, וישפיל עצמו אולי כך יחזור בתשובה? ד. איך יכול לשמח עצמו בטוב שלו כאשר יודע בפועל שיש הרבה יותר עבירות כנגדו. ה. איך יכול לשמח עצמו בנקודה טובה אחר נפילה, כאשר יודע שיש עוון בידו, ולמעלה יענש על כך. ו. האם עצה זו דומה לעצה המקובלת בעולם לומר לא להסתכל על החצי הריק רק על החצי המלא? ז. מה לעשות כאשר אין הנקודה טובה מצליחה לשמח את האדם? ח. וכי אין זה סכנה לחשוב שהוא טוב, שמא מתוך כך יתירשל בהמשך העבודה כי יחשוב שהוא צדיק? ט. למה רק כשאדם מתחזק לחשוב מהטוב אזי הוא יכול לחזור בתשובה, ולבנות משכן, והרי השי"ת יודע מהטוב של האדם, גם ללא שאנו נתחזק מזה מלמשה?

בסייעתא דשמיא מתחילים אנו שנה חדשה, ויחד עם זאת אנו מתחדשים בלימוד תורה החדשה של רבינו הקדוש, שמה של התורה אולי מוכרת לך - תורה ר"ש פ"י ב"ת - תורה 'אומרה', ולכן ייתכן מאוד שאתה אומר לעצמך שאתה כבר מכיר את התורה הזו ומה יש ללכת עמה במשך תקופה, אבל האם באמת אתה מכיר את התורה?

ידוע המעשה שר' נתן ישב פעם לומר תורה אזמרה, ור' נחמן טולטשינר ישב ונענע בראשו כאילו הוא כבר מכיר את התורה, אמר לו ר' נתן, אילו היית מכיר את התורה ומקיים אותה, היית מחזיר כבר את כל העולם בתשובה.

גם אם כבר שמעת את הסיפור הזה, והדבר נשמע לך כווארט יפה, אבל האמת היא שכדאי לנו לבדוק את עצמנו האם באמת אנו כבר מכירים את העצה הזו, למה אם כן כל כך קשה לנו לקיים זאת? הרי עצה זו אמורה לעשות אותנו שמחים ומאושרים, ואם אנו עדיין לא כל כך שמחים ואולי אפילו עצובים מידי פעם, אולי זה מחמת שלא הבנו את העצה.

עוד אשאל אותך, רבינו הרי אומר בתורה הזו שעל ידי ההליכה בתורה הזו אפשר לחזור בתשובה [אני לא מדבר על דרגא של להחזיר בתשובה את כל העולם, אלא להחזיר בתשובה את המה הקטן שלנו שמטייל וחושב על כל העולם] למה אם כן כל כך קשה לנו לחזור בתשובה.

אתה וודאי תאמר, מה לעשות שקשה לקיים את העצה הזו. אך ייתכן מאוד

המשך בעמ' ג' <<

לעובדא ולמעשה

ביאור ענייני התורה באופן פשוט לעובדא ולמעשה

כשם שצריך להתפלל להנצל מהיצר הרע, כך צריך להתפלל להתחזק בנקודות טובות

עיקר האיזונים והשונאים של האדם הוא היצר הרע וחילוטיו, הרוצים למנוע מדרך החיים להורידו לשאול תחתיות. וגם דוד המלך ע"ה בספר תהילים שצועק וזעק לה' להצילו מרודפיו, עיקר כוונתו היה על מלחמת היצר, ורק על עניין מלחמה זאת נתייחס כל ספר תהילים.

ולכן כשאדם אומר תהלים, צריך לראות שימצא את עצמו בתוך כל מזמור ומזמור, כי כל אדם, כל מלחמות היצר שיש עליו וכל מה שנעשה עמו, הכל מבואר ומפורש בתהילים. וזהו שורש ויסוד כל העצות, להרבות בתפילות ותחנונים לעמוד במלחמה זו, (ליק"מ תניא ק"א - קב"ה).

והנה כאשר אבשלום רדף את דוד אביו, עמד דוד וזעק להשי"ת שיציל אותו מרודפיו כמו שכתוב "ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי". אך עיקר צעקתו לא היה על עצם הרדיפה, אלא על כך שרבים מייאשים אותו ואומרים שאין לו תקווה להנצל, וכמו שכתוב "רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלקים סלה". כי זהו הצרה הגדולה ביותר, שלא די בכך שרודפים אותו, עוד גם מחלישים דעתו ומרדימים אותו בהשתדלותו על חיי.

וכשיפרש האדם מזמור זה על מלחמת היצר, יכול ללמוד בזה לימוד גדול, כי כשם שברור שצריך לצעוק להשי"ת בכדי להנצל מהיצר הרע, כך גם צריך לצעוק הרבה לה', להנצל מהמחשבות המחלישים את הדעת, ומרדימים אותו, על ידי שמראים כאילו אין לו כבר שום קשר להשי"ת.

כי כל אחד בכל מצב צריך למצוא בעצמו נקודה טובה שדרכו הוא כן קשור ומחובר להשי"ת, ובמקום לראות נפילה, יש למצוא שם דייקא, אך הוא 'כן' מקושר להשי"ת על ידי הנקודה טובה, ורק על ידי שמוצא בעצמו נקודה זו, הוא מתעורר משנתו. וכמו שדוד המלך ע"ה בעצמו אמר "הקצותי כי ה' יסמכני", היינו שהתעורר על ידי שמוצא בעצמו נקודה של אלקות שיש בו עדיין.

ופעמים נדמה לאדם שעצה זו של 'למצוא נקודה טובה' הוא עצה טובה בעלמא בשביל להתחזק, ואינו מבין עד כמה הוא חלק מעבודת ה', שבהכרח להתאמץ מאוד לשנות את ההסתכלות על כל מציאות של נפילה. ולשם כך מובן שצריך להתפלל ולבקש מהשי"ת שיתן הסתכלות אמיתית זו.

אלא שאדם לא מבין שיש להתפלל על זה. כי חושב שאם הוא כבר מתפלל, יש להתמקד בעיקר לצעוק לה' שיציל אותו מהיצר הרע, אך דוד המלך ע"ה מלמד, שכשם שיש לצעוק על התנברות הפנמים והחטאים, כך יש לזעוק לה' אחרי נפילה, שלא יתנתק ולא ירדם במחשבות של ריחוק, אלא תמיד ימצא קשר של אלקות בתוכו, כי אם יצליח להתחזק עם הנקודה טובה, אזי יוכל באמת לקבל כח להנצל לגמרי מהיצר הרע.

אזמרה - התעוררות או התחזקות

הנה, לב איש הישראלי בוטר עד אין סוף, ובוודאי כל אחד רוצה מאוד להתעורר להתקרב להשי"ת. אלא שהיצר הרע עוסק ומשתדל תמיד להפיל לתרדמה, ולהמת את הלב לבל יתעורר.

אך מכיוון שסוף סוף בתוך הלב פנימה, בוטר אש תמיד של רצון לעבוד את השי"ת, לנצח את היצר הרע, להתעורר מהשינה ולהתחיל להתקרב לקדושה. מה עושה היצר הרע בשביל למנוע להתעורר משנתנו הרוחנית? הוא מבלבל את ההגדרה של "התעוררות השינה".

נדמה לאדם שכאשר הוא רוצה להתעורר מהשינה, הוא צריך לראות את הריחוק ולהדגיש את הריחוק שיש בינו לבין התורה. שהרי כך גם כל הספרי מוסר מלאים בדיבורים חוצבים להבות אש, לעורר מהו האמת של הבריאה, ועד כמה כולם רחוקים מלהשלים יעודה. ולאורה נדמה שזהו הכוונה של "התעוררות השינה", שהאדם יסר את עצמו על כך שהוא יישן את ימיו.

ועל זה עומד מוהר"ת בהלכה הראשונה של ליקוטי הלכות, שהם בעצם המילים הראשונות שלו בכל הספר הקדוש והנורא הזה, וזעק, אדרבא: "כשאדם רואה שרחוק מהשי"ת, זה בחינת שינה, שהיא אחד משישים במיתה". כי כל מחשבה שמדגישה את הנתק והריחוק מהשי"ת, היא היא בעצמה פעולת היצר הרע להמשיך להרדים את האדם. ומה ההבדל אם השינה היא שאינו מתעורר לקיים רצון ה', או שמתעורר לראות את עצמו מנותק בלי שום קשר להשם. האדם רוצה "להתעורר מהשינה" ונמצא שהוא בעצם מרדים את עצמו יותר, דווקא על ידי מה שנדמה לו כהתעוררות.

התעוררות השינה פירושו למצוא נקודת חיבור לה'

מי שרוצה להתעורר מהשינה, צריך להבין מקודם את משמעות ההגדרה "התעוררות השינה". והוא שיחפש וימצא בעצמו נקודת חיבור להשם, על ידי איזה מצווה ודבר טוב שעשה בחייו, שהרי לא ייתכן שלא עשה טוב מימיו.

וכאשר נוכח במצוה הזו, יכול לבוא לו שמחה גדולה בלב. כי כל מצווה שעשה (אפילו לפני הרבה זמן) היא חוט המקשר בינו לבין הבורא [מצווה] לשון 'צוותא' כידוע]. אלא שכל זמן שהוא ישן אין לו הרבה חשק וזריזות בעבודת השם, כיון שהוא מרגיש מנותק ולא שייך. אך על ידי שמוכיר לעצמו את החיבור והשייכות להשם על ידי המצווה שעשה בעבר, הוא מתעורר להתקרב להשם, ולעשות עוד את רצונו יתברך. "וכשמפוש ומבכש ומוצא בעצמו איזה נקודה טובה עדיין, ומחייה ומשמח את עצמו ומעורר את עצמו לעבודת השי"ת על ידי זה, זה בחינת התעוררות השינה".

ובמילים אלו מתבאר, שכל המושג הנקרא 'להפש' נקודות טובות, אינו בנדר של חיזוק ועידוד הנפש, אלא הוא הסתכלות שונה אך מתעוררים מהשינה. לא כמו שהיצר הרע מרמה אותו להתעורר על ידי שיחשוב מהריחוק שלו, כי זה בעצמו נקרא 'שינה'. ההתעוררות להתקדם בקיום המצוות הוא דווקא על ידי שמתחבר ומעורר את זכרון החיבור שלו להשם בזכות אותם המצוות והנקודות טובות שיש לו.

ביאור הליקוטים

ביאור הספר בשפה ברורה ופשוטה

לשון רבינו: אפילו הוא רשע גמור, צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב שבאותו המעט אינו רשע, ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב ודן אותו לכף זכות על ידי זה מעלה אותו באמת לכף זכות, ויכול להשיבו בתשובה עיין שם.

לשון הספר: כפי המובן מדבריו הקדושים, שהעלאת הרשע לכף זכות להשיבו בתשובה, הוא על ידי שדנים אותו לכף זכות, שבאמת אינו חייב כל כך ברשעתו ופשעיו העצומים, וכענין המובא בחלק ב' סימן א', כי מי יודע כל המקומות שעבר בהם עיין שם [באותו יד מה שמאריך בזה שרק השם יתברך יכול לדון את האדם כי הוא דן את כל אחד ואחד לפי מקומו, והיינו שאינו חייב כל כך, כי המקום שלו גרם לו החטא (וכמבואר באריכות בליקוטי הלכות, ערלה הלכה ד' על התורה הנ"ל)]. ומה [זה] שמוזכר כל כך למצוא בו דוקא מקודם איזה מעט טוב, ומבאר זאת בהפסוק ועוד מעט וכו'.

ביאור: היינו שלכאן קשה דמשמעות הלשון "לדון לכף זכות" היינו לדון את הרשעות שבו לכף זכות שאינו חייב בזה כ"כ, וכענין המבואר בתורה הנ"ל, וא"כ קשה למה מדגיש רבינו שצריך לחפש ולמצוא בו מעט טוב, ולמה צריך למצוא בו הטוב ואין די לומר שאינו חייב כ"כ בחטאיו שגם בזה הוא דן אותו לכף זכות על הרשעות שבו, וכמבואר בתורה הנ"ל שהשי"ת דן את כל אחד לפי מקומו ובוה עצמו דנו לזכות כי המקום גרם לו לחטוא, ואינו מזכיר חיפוש הטוב ולמה מזכיר כאן דייקא עניין חיפוש הטוב.

המשך לשון הספר: אמנם שמוכן מדבריו הקדושים, שמחמת זה בעצמו, יכיר לים לדון את הרשע לכף זכות. כי על ידי שאנו רואים, שגם הוא מתעורר ומי תגבר ממקום שהוא שם לעשות איזה דבר טוב, שגם בעת ההעדר התנברותו, אינו חייב כל כך.

היינו ש"ל דאה"נ בעצם העיקר הוא לדון לכף זכות ואינו בהכרח למצוא בו דווקא מעט טוב, אבל זה קשה מאוד לדון לכף זכות כמו שהוא כי עכ"פ רואים שהוא מלא רע, אבל ע"י שיחפש וימצא בו מעט טוב, ע"ז יוכל בנקל יותר לדון לכף זכות גם את הרשעות שבו שאינו חייב בזה כ"כ, כי יתעורר לבו לראות שבאמת הוא טוב ולמרות כל התנברות היצר הרע שיש לו, אעפ"כ התגבר לעשות גם טוב, וא"כ מזה עצמו יבין שבאמת בפנימיותו הוא טוב וכל החטאים והרע שלו הוא רק מחמת המקום שגרם לו זה, ונמצא שלפי דרך זה באמת העיקר הוא לדון לכף זכות אותו כמו שהוא, אלא שהדרך לבוא לזה הוא ע"י החיפוש נקודות טובות.

המשך לשון הספר: עוד יש לבאר כוונת דבריו הקדושים, על פי מה שכתב בספר הא"ב, שמי שמלמד זכות על הרשע וכו' [גם הוא נקרא רשע (והוא בספר המדות הרחוקת רשעים אות 1)]. ועל כן, הוא מזהיר כאן מאד, למצוא בו מקודם איזה דבר טוב, ששם אינו רשע, לדונו לכף זכות, וגם על ידי זה בעצמו, הוא נידון לכף זכות כנ"ל. כי כל אחד מיישראל, אך שהוא, מאחר שיש בו איזה ניצוץ דניצוץ ישראל, שהם חלק אלוך ממעל, עצם הטוב, אי אפשר בשום אופן להיות נופל לרע לגמרי, שיהיה רשע גמור, [ומה שלענינו נדמה לרע חס ושלום, הוא מסמיית עינינו מלמצוא בו טוב], וכמובא בהשיחות שאחר הספורי מעשיות באות י' עיין שם:

ביאור: בזה מתרץ תי' נוסף שיתכן שבאמת אי אפשר לדון לכף זכות קודם שמוצא בו מעט טוב כי אסור לדון רשע לכף זכות וע"כ מוכרח מקודם למצוא בו מעט טוב שבוה אינו רשע ואז הוא יוצא מכלל רשע ונכנס לכף זכות ואזי יכול לדונו לזכות גם על שאר ענייניו, כי באמת לא אחד מיישראל לא ייתכן שיפול לרע ורשעות גמור כי ס"ס הוא חלק אלוך ממעל ובהכרח יש בו מעט טוב רק לפעמים מים מחמת סמיכות עינינו הדרב נסתר מעינינו, וע"כ עלינו לחפש ולבקש ולמצוא בו מעט טוב ואז הוא יוצא מגדר רשע ואז מותר ומצוה לדונו לכף זכות [לפי דרך זו מוכרח להתחיל דווקא עם חיפוש הטוב כי קודם לזה אסור לדונו לכף זכות משא"כ לדרך הקודמת הוא רק כדי שיהיה יותר קל לדונו לזכות].

יום ראשון / דף נ' ע"א

שבעים לשון - שבעים פנים

ישנם שבעים סוגי כוחות של יצר הרע שאדם צריך להתמודד מולם. והם מכונים כנגד שבעים לשון של התורה הקדושה. וכשיודעים זאת, יותר קל להתמודד ולהחזיק מעמד. כי יודע שעל ידי כל מלחמה בעוד כח של רע, הוא זוכה לגלות עוד פנים בתורה, ואין דרך אחרת לזכות לארת התורה, רק על ידי זה.

יום שני / דף נ"ב ע"ב

קריאת שמע - נגד תאוות

כשאדם מרגיש שהיצר הרע והתאוות מתגברים עליו, העצה היא לקרוא 'שמע ישראל' וברוך שם. זאת אומרת, להחזיר חזק בלב, שהתאוות הם כפירה, ועבירה היא חס ושלום התרחקות מה, וממילא הוא מקבל כח להילחם בזה ולהתגבר, ועל כל פנים לא להישר, כי הרי רוצה להיות יהודי ולהישאר קרוב לה.

יום שלישי / דף נ"ג ע"ג

גוף ונפש, תענית וצדקה

לכל אחד יש גוף ונפש, וכפי הכנעת הגוף כך מאיר הנפש. ולכן חשוב לזכור, שבכל פעולה של מלחמה והכנעה של הגוף, חייבים בקביל לרומם את הנפש. והעצה לזה הוא תענית וצדקה, מצד אחד להתענות דהיינו להכניע ת הגוף, ומצד שני לעשות פעולה של צדקה, דהיינו לרומם את הנפש. כי הכנעה לבד אין לה תכלית ולא תועלת, ואי אפשר להצליח בזה.

יום רביעי / דף נ"ד ע"ד

לכבד בני עניים

לכל אחד יש זמנים של קושי ושל חלישות הדרת, ואז נדמה לו שאין לו סיכוי, ואינו יכול לזכות לכולם. אבל באמת, צריכים לכבד דווקא את הזמנים והמצבים הללו שהם בחינת 'בני עניים', כי דווקא מהם 'תצא תורה', כי במצבים הללו דווקא טמון כח של קדושה גדול יותר, ואם יתגבר, יזכה דווקא על ידי כך לגלותו.

יום חמישי / דף נ"ה ע"ה

מות וחיים ביד הלשון

הדיבור הוא כח מאד חזק. מצד אחד הדיבור השלישי נקרא 'קץ כל בשר', כי הוא חורבן העולם, ובכוחו לשבור ולהחריב כל דבר שקיים, רח"ל. ומצד שני דווקא הדיבור הוא הכח לחזק את עצמו ואת אחרים, והוא הכח להתקרב לה' על ידי דיבורים של תפילה והתבודדות. וצריך לקחת את אותם דיבורים שלילים שרוצה לדבר, ובמקום לדבר אותם, יוציא אותם בשיחה לפני קונו, ואז הוא מהפך אותם לטובה.

יום שישי / דף נ"ו ע"ו

גבורות הדיבור

הדיבור הוא כח של גבורה. ולכן התחלת ההתבודדות והשיחה עם השם יתברך באה בצורה של גבורות, שלוחם בעצמו ומתגבר לדבר לפני ה' את הנקודה שבה הוא נמצא, שזה כעת נקודת האמת שלו, ורק על ידי זה הוא יכול להתקדם ולדבר דיבורים נעימים של התקרבות לה', ולהתפלל על התורה שלמד וכו', עד שיוכה לימבחה האמת שבדיבור.

שבת קודש / דף נ"ז ע"ז

לימוד תורה בצר

כאשר אדם לומד תורה בלילה, או בעת שצר לו והוא מרגיש קושי ודחוק, על ידי זה הוא מתקן את הדיבור, ומהפך את החושך לאור, ואז מאיר עליו חוט של חסד, ומבטל כל הדינים והמקטרגים. וזו עצה טובה, בכל פעם שאדם מרגיש דינים וריחוק, יכריח עצמו ללמוד איזה לימוד, ובכך הוא מהפך את המצב מהיפך אל היפך.

צדיקים הדבוקים בה' תדיר, אדרבא הרעיון של עצה זו היא דווקא לרחוקים, אם כן צריכים אנו לחפש להבין איך התורה הזו שייכת לנו.

תורה רפ"ב

ובכן הבה ונתחיל!

דַע כִּי צָרִיךְ לְדוֹן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּתוֹ, וְאֶפְלוּ מִי שֶׁהוּא רָשָׁע גָּמוּר, צָרִיךְ לְחַפֵּשׁ וְלִמְצֹא בּוֹ אִיזֵה מֵעַט טוֹב, שֶׁבְּאֹתוֹ הִמְעַט אֵינוֹ רָשָׁע, וְעַל יְדֵי זֶה שֶׁמִּצְיָא בּוֹ מֵעַט טוֹב, וְדָן אוֹתוֹ לְכַף זְכוּתוֹ, עַל - יְדֵי - זֶה מַעֲלָה אוֹתוֹ בְּאֵמַת לְכַף זְכוּתוֹ, וְיִזְכֶּה לְהִשְׁבֹּחַ בְּתִשְׁבּוּחַ,

דַע

ברשותך אעצור רגע על הלשון של - 'דע' שבו פותח את המאמר. כי מקובל מהמגיד מטראויצע ז"ל, שהלשון 'דע' הוא הבוק (בליין) מעולם האצילות [דע' ר"ת ד' עולמות].

ולא לחינם אני מתעכב על תיבת 'דע', כי יש מחשבה קטנה בלב, כאילו 'ליקושי מוהר"ן הם מושגים מופשטים מאיתנו המדבר לבעלי עבודת ה', ולכן חשוב שתדע שרביז"ל דייק כאשר כתב לשון 'דע', כאילו מתחנן אלינו באופן אישי, ואומר: 'דע' את מה שאני אומר לך, כי אמת הוא שייכת אליך. ויש לנו להתחזק מאוד להכניס ידיעה זו בלב, עד שבאמת נדע אותו.

כִּי צָרִיךְ לְדוֹן אֶת כָּל אָדָם לְכַף זְכוּתוֹ

רביז"ל מזכיר לנו משנה שכתוב בו 'הוי הן את כל אדם לכף זכות' וכונת המשנה בפשטות היא שכאשר אדם אין לנו הכרע ברור שהאדם עשה משהו רע, ואין אנו יודעים ממעשיו אם עשה מעשה טוב או רע, ואפשר להטות עליו זכות ולומר שכנראה לא עשה את העבירה, אזי צריכים אנו לדון לכף זכות, אבל אדם שהחזק כרשע מותר לדונו לכף חובה (עיי' שם בפירושו רבינו עובדיה מברטנורא).

בוודאי שיש בזה כמה פרטי הלכות בהלכות לשון הרע, כי תמיד נדמה לאדם שהוא יודע בוודאות שהיה כאן מעשה רע, וממילא אין צריך לדון לכף זכות, ולכן צריך מאוד להזהר בכך, ולא למהר לדון לכף חובה, אלא לבדוק בעומק אולי יש סברה אחרת במעשה שנעשה. ולא נכנס לדינים אלו במסגרת זו.

אך דבר אחד ברור, שאם אנו רואים מעשה רע בוודאי שיש לנו להגדירו כמעשה רע, ואסור לנו ללמד זכות, ואדרבא יש להתחזק מכל דבר שיש

בו אפילו ריח רע, כי עיקר גדול בקיום היהדות הוא לברר טוב מן הרע, ולדעת להגדיר היטב מה טוב ומה רע. ולמשל אם רואים אנו אדם שומר תורה ומצוות נוסע בשבת בוודאי שיש לנו מקום לחשוב שמא נוסע לבית חולים וכדומה, אך זה בוודאי שלא נוכל לומר שכל אלו הנוסעים בשבת נוסעים לבתי חולים, כי בוודאי שיש אנשים מחללי שבת ויש להתרחק מהתנהגותם.

ואם כן יש לנו להבין מה שרבינו אומר כאן שצריך לדון כל אדם לכף זכות, וכי אפשר לדון כל אחד לכף זכות ולומר שלא חטא, ובפרט שרבינו מדגיש 'אפילו אם הוא רשע גמור' כלומר שאנו יודעים בוודאות לומר שהוא רשע גמור, איך אם כן אפשר לדון שמא הוא צדיק?

אך עם נדיק בלשונו של רבינו שאינו אומר לדון לכף זכות - לדון את המעשה הרע לכף זכות, אלא הכוונה היא לדון את האדם לכף זכות, והיינו לחפש מקום אשר שם אותו רשע הוא כלל לא רשע.

וכאן אנו נכנסים להבין דבר יסודי מאוד, אשר הוא המפתח לכל נושא התורה הזו, מטרת העצה הזו של 'חיפוש נקודות טובות' הוא לא סתם עצה של חיזוק הנפש כמו שיועצי תורת הנפש יועצים, כאשר אומרים שרבינו היה רופא הנפשות אין הכוונה שהיה פסיכולוג לחלק הנפש הבהמי, אלא רופא הנפשות שמביא בחזרה את הנפש אל השם יתברך. וגם כאשר רבינו מחזק אותנו בדיבורים פשוטים של שמחת הנפש, כוונתו להביאנו על ידי זה להשם יתברך.

העצה הנפלאה הזו של 'חיפוש נקודות טובות' מטרתה להביא את האדם להיות קרוב אל ה' באמת. כי עיקר מה שאמור להטריד יהודי למה הוא רחוק מהשם יתברך, וכאשר זה הכאב שלו, אזי רביז"ל מנחם אותו שידע שהוא קרוב לה', כי בוודאי יש לו נקודה טובה, וכל נקודה טובה היא קשר נצחי עם ה' שלא יכול להתנתק לעולם.

ולכן בוודאי שהעבירה היא עבירה ואנו נעשה כל מאמץ להתרחק מעבירות, ואינו מלמדים זכות על העבירות ח"ו, אבל כן אנו מנסים למצוא נקודות חיבור לה', וזה על ידי נקודות של מצוות, שעל ידי כל מצוה ואפילו מצוה קטנה התחברנו לה' בחיבור נצחי וחזק. ואת הנקודה הזו אנו מחפשים ורוצים למצוא, ומנסים להתחבר דרכה להשם יתברך.

עוד נרחיב רבות בעצה זו, כאן רק הקדמנו הקדמה באופן כללי.

בירורים

ענין הבירורים הוא יסוד גדול, המבואר בכתבי האר"ז והבעל שם טוב ורביה"ק בשני אופנים:

הראשון הוא - תיקון העולם ובירור ניצוצות הקדושה, שזה תיקון העולם ועושים אותו על ידי תורה ותפלה ועל ידי עסקי עולם הזה בקדושה, כי זה עיקר עבודת האדם בכל דבר שהוא עושה, לברר הדבר מהרע שיש בו ולהמליך את ה' בעולם, וזה תיקון הבריאה משבירת הכלים.

וכמובא בספרים הקדושים מתלמידי הבעש"ט כגון בתולדות יעקב יוסף פרשת בא [כל קוטב התורה והתפלה והל"ט מלאכות וכל דבר הוא לברר הניצוצין, ועל זה נאמר [בכל דרכיך דעהו] ובספר מאור עיניים [בליקוטיו ד"ה הנה כלל] ובספר אור המאיר [פרשת וירא] ועוד ועוד. וענין זה גם מבואר בדברי רבינו הקדוש ובדברי מוהר"ת בהרבה הרבה מקומות כגון בלקוטי מוהר"ן סימן עד, עה, רפ, וכו'. וכן בלקוטי הלכות בחינת שחיטה הלכה ד אות ג בשם האר"ז שכל יום צריכים לברר בירורים חדשים ובשביל זה הגלות מתארך, ובהלכות חלה הלכה ד' כתב שענין בירור הניצוצות הוא אחד מהיסודות הגדולים שכל ספר הוהר וכתבי האר"ז מוסדים על זה. ובהלכות גרים הלכה ג' אות ג' כתב "כי כל אדם בא לעולם הזה רק בשביל זה כדי לברר בירורים לברר ניצוצות הקדושים מעמקי הקליפות שנפלו לשם ע"י הטא אדם הראשון או על ידי הטאיו בעצמו" ועוד הרבה הרבה.

והסוג השני הוא כהראשון, אך הוא עוד סוג בירור יותר פנימי, והוא בנפש עצמה, וכגון כאן שרבינו הקדוש וכן מוהר"ת בהשכמת הבוקר הלכה א מבאר שאותו ענין של בירורים יש בעצם בירור הנפש מן הרע והעצבות או התאוות.

וכן מבאר בעוד כמה מקומות כגון בהלכות ברכת השחר הלכה ג' אות כו "ע"י הטא נתערב רוח האדם ברוח הטהרה, שיהי עקר בחינת ערב טוב פריע, שיהי בחינת פגם הטא עין הדעת טוב ורע שפולל כל הטהר שבעולם. ובהלכות בציעת הפת הלכה ה, אות ו " כל דבר שבעולם צריך להתברר בברור אחר בירור עד שיבא לתכלית שלמותו... והכל פרי לברר הניצוצות שנפלו ונתערבו שם מאד על ידי פגם אכילת עין הדעת ... פי בפרטיאית על כל אדם צריך לעבר כל זה שצריך להתנעץ לברר בברור אחר בירור... פי פגם יצרו של אדם מתגבר עליו ושושפים על לבו ודעתו רעונית ומחשבותו יצרנית עתה להתחזק מאד מאד בקל מיני התחזקות לכלי לפל בדעתו מזה קלל, רק להשתדל לקרשם משמה על פי הדרכים והעצות המבאירין בדבריו וקרוננו לברקה וכן האריך שם בכל ההלכה. ועוד בכמה מקומות.

וענין הניגון ומציאת הנקודות טובות עד שהוא שמח על ידי זה, הוא בעצמו בירור הרוח טובה מתוך הרוע רעה, וחיוק הרוח דקדושה, ואי יכול לחזור אל הקדושה בכוחות מחודשים, וזהו בעצמו עליית הקדושה מתוך הקליפות, והתחזקות מלכות הקדושה.

סדר היום

פרטי העבודה על פי מאמר זה

שינה

הנה כל ענין הלילה והשינה הוא בחינה זו מה שמתגבר על האדם עצבות וחשכות ונדמה לו שהוא רחוק מאוד מהשם יתברך ואינו מוצא שום דבר להחיות את עצמו, וזהו עיקר בחינת השינה (כמבואר בהלכות השכמת הבוקר א). ועל כן צריך מאוד להתגבר לשבר השינה שיהיה הוא מעורר השחר, היינו לעורר בחינת הנקודה טובה שבו שהוא בחינת שחר [על שם שהיא שחורה ומעורבת בפסולת הרבה, אבל אף על פי כן היא מאירה בבחינת אור יום שזהו פשטות ענין שחר]. וכמבואר כל זה באריכות בדברי מוהר"ת (שם אות ב ואתו 1).

וממילא יש להבין על פי זה שזהו גם כן עבודת תחילת הלילה, כי אף שמחצות הלילה או עיקר העבודה הוא לשבר השינה ולקום לעסוק בתורה ובתפילה, אבל בתחילת הלילה עיקר העבודה הוא דייקא לבטל עצמו בבחינת שינה שבוה מעלה נשמתו לבחינת האמונה לחדש נשמתו [וכמבואר באריכות בדברי מוהר"ת בהלכות השכמת הבוקר ה"ג, עיין שם מה שמבאר בזה על פי תורה סב].

והעניין הוא, שבתחילה כשמתגבר על האדם בחינת החושך והשינה, אי אפשר לו מיד לעסוק בחיפוש הנקודות טובות, כי לפעמים החושך מתגבר כל כך שאי אפשר כלל לברר הטוב מתוך הרע, ואז עיקר עבודת האדם הוא לחזק עצמו באמונה ולומר שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד, שהוא האמונה בהשי"ת ואמונה במעלת נשמתו שבוודאי יש בו הרבה טוב, ואף אם אין מאיר לו דעת לראות הנקודות טובות, מכל מקום הוא מאמין באמונה שלימה שבוודאי יש בו טוב, וזהו בחינת השינה וקריאת שמע שעל המיטה שמקדימים לה, לגלות נקודת האמונה, שהיא עיקר נקודת היהדות, וחלק מהאמונה הוא מה שבוודאי בכל אחד מישראל יש הרבה טוב. ואומרים אז מזמור "ד' מה רבו צרי" וכו' שכולו סוכב והולך על ענין זה, (כמבואר בדברי מוהר"ת שם, עיין שם)

קימת הצות

אחר כך בחצות, יש כח לקום ולברר הטוב מן הרע, ואז הוא עיקר העבודה לקום ולשפוך נפשו לפני ד' באופן שיחפש וימצא בעצמו נקודות טובות, בחי "אוכרה נגינתי בלילה עם לבבי אשיחה ויחפש רוח", היינו לחפש הנקודות טובות (כמבואר בתורה נד, ובדברי מוהר"ת שם באות 1).

ובאמת זה גופא ענין האבלות על בית המקדש, כי הבית המקדש נבנה מהטוב של כל אחד שמוזה נעשה משכן [וכמובן בסוף התורה, וכמו שכתב מוהר"ת שם באות ד], וא"כ זהו עיקר חורבן בית המקדש מה שהטוב של כל אחד מכוסה ומתגבר עליו העצבות, נמצא שהאבלות על חורבן בית המקדש וענין חיפוש הנקודות טובות הוא ענין אחד

ממש [וכן מבואר בתורה כד שהתגברות העצבות על איש ישראל הוא עצמו גלות השכינה].

פרשת בראשית

ענין קין והבל מבואר בהדיא בדברי רבינו (בתורה לח אות 1) שקין הביא מהפסולת כי ראה חוב לכל אחד עיין שם. ונראה שאין הכוונה רק לרמו בעלמא אלא זה גופא היה הענין מה שהביא קין מפסולת, כי היה לו בזה שיטה ודרך שצריך תמיד לראות רק החסרון ולראות עצמינו חסרים משלימות בעבודת השי"ת, כי מי יכול לומר שזכה לעבוד את השי"ת, וזה מה שעלינו לבטא בכל דרך אפשרית, ועל כן הביא פסולת כדי להראות שאנו מלאים פסולת וזה היה עבודתו וקרבתו.

אבל באמת שנה בזה שגיאה גדולה מאוד, כי צריך דייקא להסתכל על הטוב הן בעצמו והן באחרים, וזה היה דרכו של הבל שהביא דייקא מהמובחר, כי אע"פ שזה רחוק משלימות הנרצה באמת, אבל אף על פי כן בוודאי השי"ת יש לו נחת רוח מכל נקודה ונקודה טובה.

והראה השי"ת בתחילת הבריאה שהאמת היא כדברי הבל, ועל כן שערה אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שערה כלל.

[ואולי יש לרמו שזה גופא מה שאמר השם יתברך לקין: "למה נפלו פניך", היינו בכל עבודתך למה הוא בדרך של נפילת פנים והרגשת החסרון, הלא אם "תישיב" שאת, היינו אם תסתכל על הטוב, תוכל להגביה עצמך מאוד בעבודת השי"ת, בבחינת 'שאת', כי ע"י ההסתכלות על הטוב נכנס לכף זכות באמת, ואם לא, אלא תסתכל על הפסולת והרע, לפתח הטאת רובין, כי על ידי זה נגקל ליפול לחטאים גדולים ולשאול תחתיות, כי אליך תשוקתו של היצח"ר, אבל אעפ"כ ואתה תמשול בו, ע"י ההסתכלות על הטוב שע"י מעט מן האור דוח הרבה מן החושך ואין שום שליטה לכל כוחות הרע].

בסוף הפרשה מבואר שראה השי"ת "כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבות ליבו רק רע כל היום, וינחם ד' וכו', אולי יש לרמו ולבאר הדכוונה מה שכל מחשבתו הוא רק רע כל היום" [ס"ת עמלק] ואינו מסתכל על הנקודות טובות, ועי"ז אין תו תקוה כי בוודאי יפול עי"ז, ועיקר תקוות האדם הוא רק אם מסתכל על הנקודות טובות שע"י מגביר כח הטוב על הרע, וע"כ נגורה המבול כי עי"ז כביכול אין תקוה לאדם, וזה גופא היה ענין נח שהיה החיפך מזה בבחינת נח מציא חן בעיני ד' כי מצא תמיד את הטוב והחן כי היה מסתכל בעיני ד', היינו בעיניים של אלקות ועי"ז ראה רק הטוב.

עמודי התווך

הר"ר אסף חן הי"ו
ירושלים
לרגל שמחת הולדת הבן

הר"ר יעקב הרשלהר הי"ו
בית שמש
לרגל שמחת הולדת הבן

הר"ר ירחמיאל משה ברלב הי"ו
ירושלים
לרגל שמחת הולדת הבן